

Arkeologisk utredning 2013

Ingelstad 10:23 m. fl.

VA-UTBYGGNAD

Östra Ingelstad socken i Tomelilla kommun
Skåne län

Arkeologisk utredning 2013

Ingelstad 10:23 m. fl.

VA-UTBYGGNAD

Östra Ingelstad socken i Tomelilla kommun
Skåne län

Österlenarkeologi

Lars Jönsson

Bellevuevägen 13A

271 32 Ystad

Tel: 070-306 36 04

E-post: info@osterlenarkeologi.se

Webb: www.osterlenarkeologi.se

Arkeologisk utredning 2013

Ingelstad 10:23 m. fl.

VA-utbyggnad

Östra Ingelstad socken i Tomelilla kommun

Skåne län

Österlenarkeologi

Rapport 2013:9

Författare: Lars Jönsson

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Gropar i den södra delen av delsträcka 2. Foto mot nordväst. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

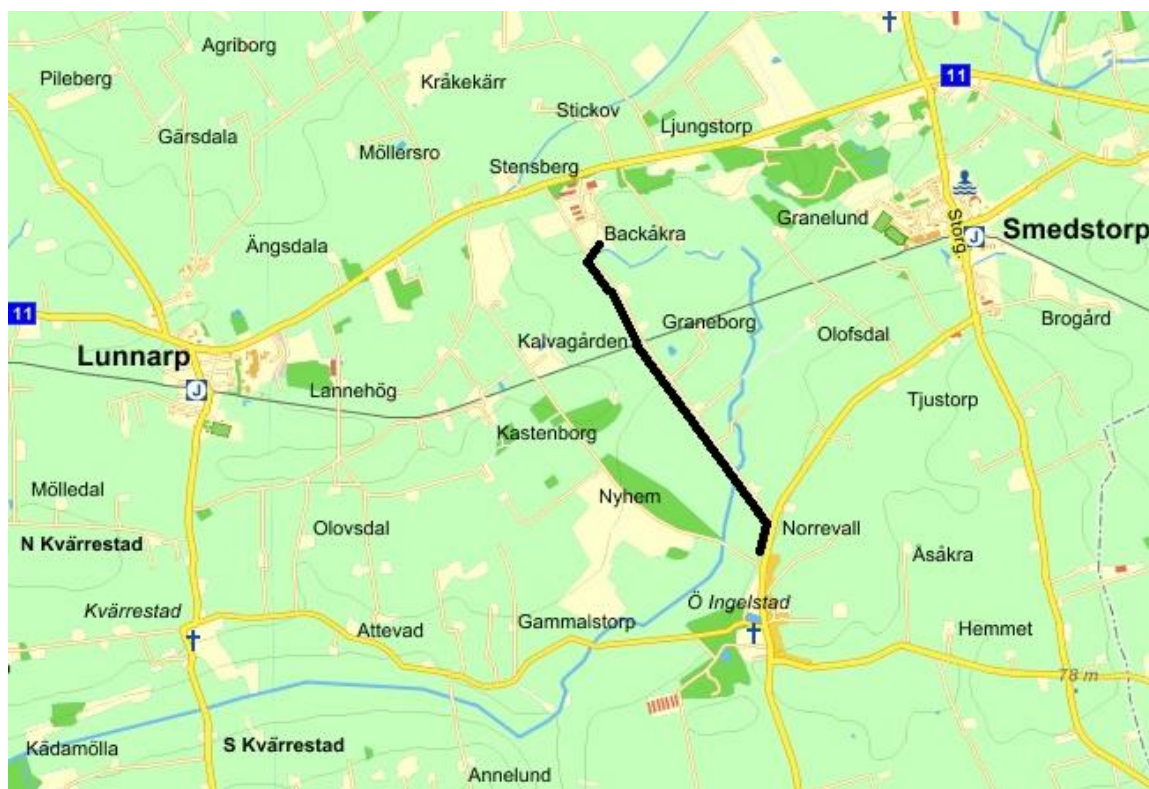
© Österlenarkeologi 2013

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Läge och topografi	6
Syfte och metod	6
Historik och fornlämningsmiljö	7
Övriga fornlämningar i närheten	7
Undersökningsresultat	8
Delsträcka 1	8
Delsträcka 2	10
Tolkning och utvärdering	13
Projektorganisation och kvalitetssäkring	13
Referenser	13
Tekniska och administrativa uppgifter	14

Figur 1. Skåne med platsen för undersökningen markerad med en röd prick

Figur 2. Trakten kring Lunnarp, Smedstorp och Östra Ingelstad med VA-utbyggnaden markerad med en svart linje.

Sammanfattning

I samband med VA-utbyggnad inom fastigheten Ingelstad 10:23 m.fl. i Östra Ingelstad socken, Tomelilla kommun, har Österlenarkeologi utfört en arkeologisk utredning genom schaktningsövervakning av markarbetena inom två delsträckor av planerad ledning. En av delsträckorna berörde nästan Östra Ingelstads gamla bytomt (RAÄ Östra Ingelstad 27:1).

En av delsträckorna (schakt 1) var ca 270 meter lång och tre meter bred. Schaktet grävdes från infarten till gården Graneborg och mot nordväst till en järnvägsöverfart. I schaktet påträffades fyra stolphål, en sotfärgning samt tre gropar. Två av groparna samt alla stolphålen grävdes, men inga fynd påträffades. Några av de arkeologiska objekten kan tolkas som lämningar från en närbelägen boplats.

Den andra delsträckan (schakt 2) var ca 170 meter lång och fyra meter bred. Schaktet grävdes från en vägkorsning och söderut mot den norra gränsen för Östra Ingelstads gamla bytomt. I början av schaktet påträffades fyra stolphål och två osäkra hårdar. I slutet av schaktet, närmast Östra Ingelstads bytomt, fanns nio gropar i olika storlekar. Av dessa undersöktes fyra stycken, men inga daterande fynd framkom. Groparna var ganska grunda. Troligtvis är groparna en del av ett täktområde eller gropsystem med oklar datering.

Inledning

Med anledning av en VA-utbyggnad inom fastigheten Ingelstad 10:23 m.fl. i Östra Ingelstad socken, Tomelilla kommun, utförde Österlenarkeologi en arkeologisk utredning i form av en schaktningsövervakning inom två delsträckor. En av delsträckorna tangerade Östra Ingelstads gamla bytomt, registrerat som fornlämning Östra Ingelstad 27:1 i Östra Ingelstad socken. Markarbetena utfördes i syfte att koppla ett antal fastigheter mellan Östra Ingelstad och företaget Ingelstad kalkon till det kommunala VA-nätet.

Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsens dnr. 431-3314-2013).

Läge och topografi

Området för VA-utbyggnaden, och den arkeologiska utredningen, ligger mellan byarna Lunnarp, Smedstorp och Östra Ingelstad, ca 7 km öster om Tomelilla i den sydöstra delen av Skåne. Mitt i utredningsområdet finns även järnvägslinjen mellan Simrishamn och Tomelilla.

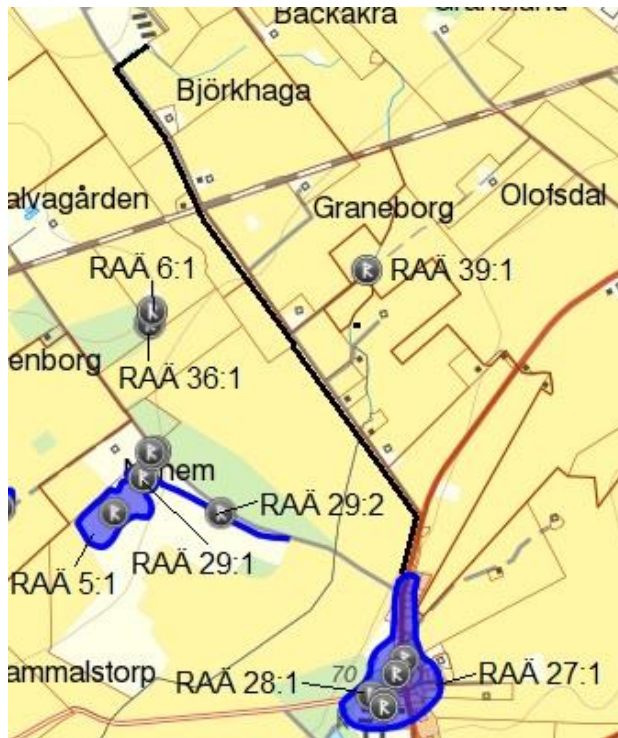
Området kring Lunnarp, Smedstorp och Östra Ingelstad består nästan helt av småkuperad fullåkersbygd på inre Österlen. Markarbetena inför VA-utbyggnaden utfördes således i en fullåkersbygd, där man kan anta att det synliga fornlämningsbeståndet kraftigt har decimerats under de senaste seklerna. Exploateringsområdet är beläget ca 60 m ö.h.

Syfte och metod

Inför beslut i ärendet skickade Länsstyrelsen i Skåne län ett förfrågningsunderlag till Österlenarkeologi där det begärdes att få en arkeologisk utredning steg 2 genomförd. Vid besiktning av Österlenarkeologi av planerad ledningssträckning konstaterades markarbetena vara igångsatta. Österlenarkeologi bedömde dock att erforderliga insatser för resterande orörd sträcka kunde genomföras som en schaktningsövervakning inom två delsträckor.

Då den arkeologiska utredningen skedde i form av en schaktningsövervakning av markarbetena hade inga vetenskapliga frågeställningar formulerats. Ca 350 meter öster om delsträcka 1 finns dock en fyndsamling (RAÄ Östra Ingelstad 39:1), och ca 350 meter väster om samma delsträcka finns en hög med kantstenar (RAÄ Östra Ingelstad 6:1). Den södra delen av VA-utbyggnaden, delsträcka 2, berörde dessutom den norra delen av Östra Ingelstad bytomt (RAÄ Östra Ingelstad 27:1). Det var således viktigt att vara observant på om arkeologiska lämningar kom att beröras. Det var även betydelsefullt att få kunskap om de arkeologiska lämningarnas bevarandegrad, karaktär, utbredning och datering.

Innan själva VA-schaktningen utfördes fick arkeologisk personal möjlighet att utreda det mellan 3-4 meter breda arbetsområdet inom de båda delsträckorna. Vid schaktningen togs matjorden bort och de framkomna arkeologiska lämningarna kunde därefter dokumenteras och undersökas. Inmätningarna av schakten utfördes manuellt utifrån fastighetsgränser.

Figur 3. Östra Ingelstad bytomt (RAÄ 27:1). På figuren framgår även andra fornlämningar i närområdet. VA-utbyggnaden är markerad med en svart linje. Karta ur Riksantikvarieämbetets FMIS/fornsök.

Historik och fornlämningsmiljö

Östra Ingelstad bytomt (Östra Ingelstad 27:1) har en närmast nord-sydlig utsträckning enligt äldre lantmäterikartor. I den sydvästra delen av bytomten ligger Ingelsta kungsgård (Östra Ingelstad 28:1). Ortnamnet (1456 i *Ingelsstede*, avser den namngivande kyrkbyn) innehåller mansnamnet *Ingiald* och plural av *stath* 'ställe' (NE 1996, s. 518).

ÖVRIGA FORNLÄMNINGAR I NÄRHETEN

Mellan 420 och 680 meter väster om VA-utbyggnadens sydvästra del finns en stensträng som ingår i fossil åkermark (Östra Ingelstad 29:1). Den fossila åkermarken består av minst fem parallella välvda åkrar.

Omkring 360 meter öster om den centrala delen av VA-utbyggnaden finns en fyndsamling, bestående av en tjocknackig flintyxa och en skafthålsyxa av bergart (Östra Ingelstad 39:1).

Ca 350 meter väster om den centrala delen av VA-utbyggnaden finns en hög med kantstenar (Östra Ingelstad 6:1). Högen är 20 meter i diameter och 1,5 meter hög. Runt kanten finns 23 stenar, där endast en är rest. Vid en provgrävning påträffades fundamentet till stenarna, vilket innebär att de varit resta. På 1719 års karta finns flera kullar utritade i närheten. En tidigare antikvarisk bedömning är att fornlämningen delvis har megalitgravskaraktär. Fornlämningen har namnet *kung Gorms grav* eller *kung Gorms hög*. Även namnet *Mulahög* förekommer.

Ca 40 meter söder om kung Gorms hög eller grav finns en fyndplats för ett spån av flinta (Östra Ingelstad 36:1). Spånet hittades i en upplöjd fåra.

Ca 740–1000 meter sydväst om VA-utbyggnaden finns ett större gravfält, bestående av 18 runda stensättningar (Östra Ingelstad 5:1). Enligt Mandelgrens karta från 1865 har det på platsen tidigare funnits 44 runda gravar, sannolikt stensättningar samt 6 skeppsättningar.

Figur 4. VA-utbyggnaden inom fastigheten Ingelstad 10:23 m.fl. med de båda delsträckorna markerade med röda linjer. Kartan ej skalnlig.

Undersökningsresultat

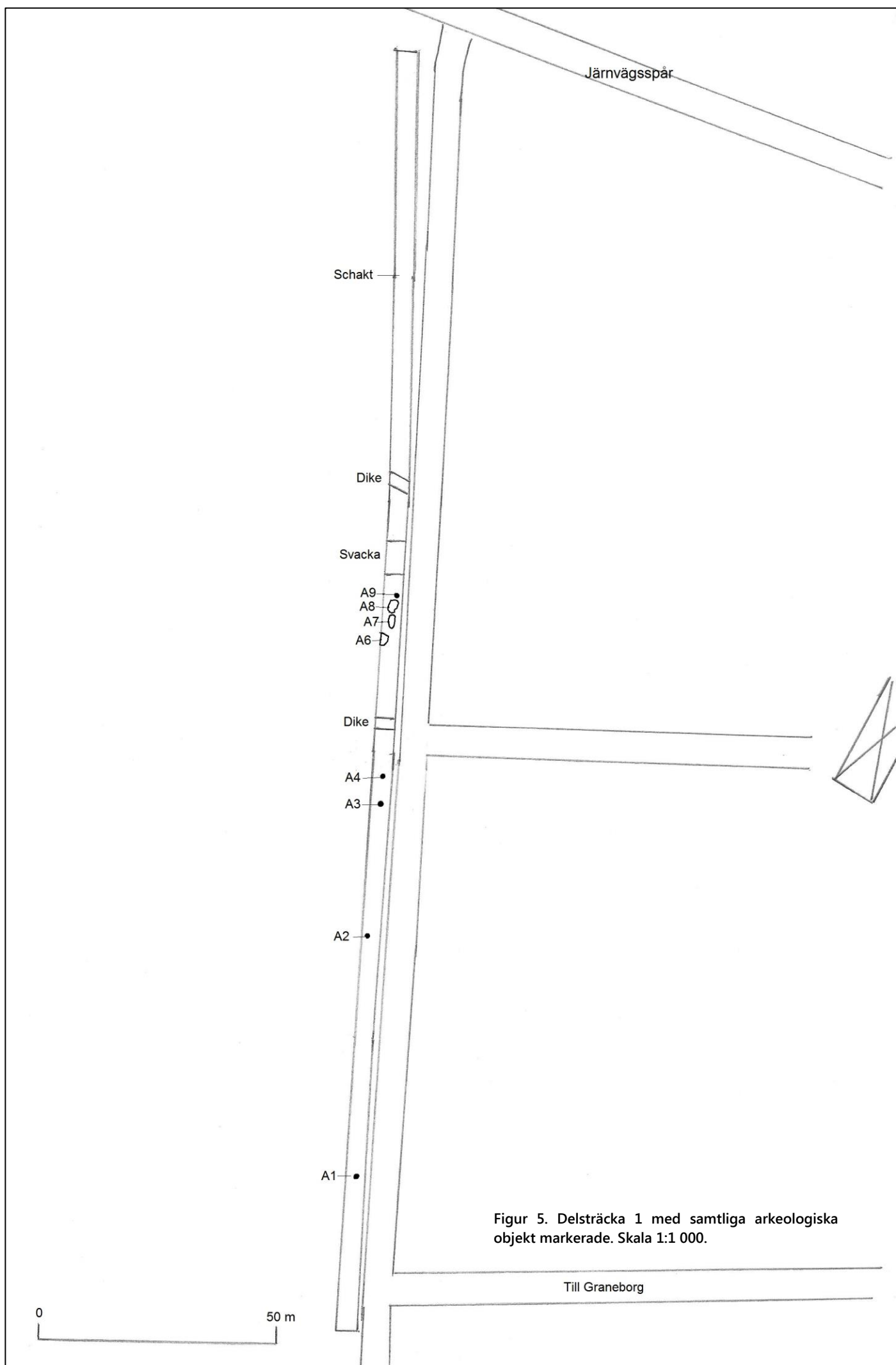
Den arkeologiska utredningen inom fastigheten Ingelstad 10:23 m.fl. genomfördes som en schaktövervakning av markarbetena i samband med VA-utbyggnad i området. Utredningen genomfördes inom två delsträckor, vilka hade en sammanlagd längd av ca 440 meter och en yta av totalt ca 1490 m². En av delsträckorna tangerade Östra Ingelstads gamla bytomt (RAÄ Östra Ingelstad 27:1). Resultatet från delsträckorna redovisas nedan.

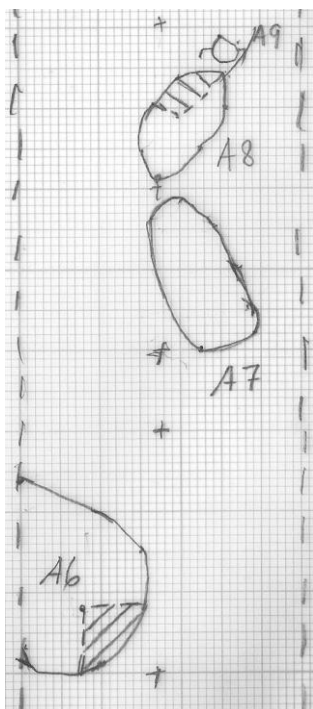
DELSTRÄCKA 1

Den första delsträckan var 271 meter lång och 3,3 meter bred. Schaktningen startade ca 5 meter sydost om infarten till gården Graneborg, och fortsatte mot nordväst fram till ca 15 meter från en järnvägsöverfart. Matjorden var generellt ca 0,4 meter tjock.

Det naturliga underlaget utgjordes av gul sandig mjäla, stundtals ganska stenig. Ca 160 meter från schaktets utgångspunkt i sydost fanns en åtta meter lång naturlig svacka, fylld med sten och matjord. Efter svackan utgjordes det naturliga underlaget av ljusgrå ganska grov sand och grus.

I schaktet påträffades fyra stolphål (A1, A3, A4 och A9), två mindre gropar (A7 och A8), en relativt stor grop (A6), samt en sotig färgning som kan tolkas som en utplöjd härd (A2). Dessutom framkom två moderna dräneringsdiken. Inga arkeologiska objekt framkom efter 180 meter.

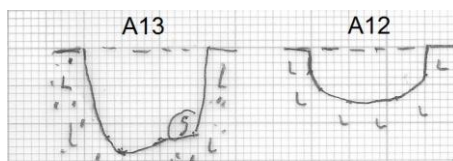
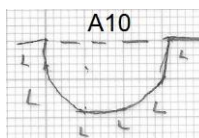

Figur 6. Tre gropar inom delsträcka 1, 144-152 meter från schaktets sydöstra begränsning. Skala 1:100.

Figur 7. En grop (A6) inom delsträcka 1. Foto mot sydväst. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Figur 8. Tre stolphål inom delsträcka 2. Fyllningen i samtliga stolphål utgjordes av mörkbrun lerig humus. Skala 1:20.

Stolphål

Tre av stolphålen (A3, A4 och A9) var relativt små och grunda. Av dessa låg A3 och A4 ca sex meter från varandra, medan A9 låg i samma område som de tre groparna. Det fjärde stolphålet (A1) låg perifert i förhållande till de övriga. Detta var dock större än de övriga stolphålen.

Gropar

Mellan 144-152 meter från schaktets sydöstra begränsning framkom tre gropar (A6, A7 och A8). Två av dessa (A7 och A8) var likartade till såväl form (ovala) som fyllning (mörkbrun något melerad humus). A7 var ca 1,84 x 1,00 meter stor, medan A8 hade måtten 1,46 x 1,00 meter. Av dessa grävdes endast den nordvästra delen av A8, och då konstaterades att djupet var ca 0,11 meter. Inga fynd påträffades i groparna. Möjligtvis kan båda groparna tolkas som recenta.

Endast ca två meter söder om A7 och A8 framkom den östra delen av en större grop (A6). Gropen hade minst måtten 2,3 x 1,6 meter, och var minst 0,33 meter djup. Gropen fortsatte in i den sydvästra schaktkanten. Av den synliga delen av gropen grävdes ca ¼ i den sydöstra delen. Fyllningen utgjordes av mörkbrun humus. Inga fynd påträffades i gropen. Möjligtvis kan gropen tolkas som en mindre täkt.

Datering och tolkning

Då det inte påträffades några fynd i de grävda arkeologiska objekten kunde de inte dateras. Det gick inte heller att med säkerhet fastställa deras funktion, mer än att en av groparna (A8) möjligtvis var recent, medan en annan grop (A6) möjligtvis kan ha utnyttjats som täkt. Förmodligen kan några av de arkeologiska objekten tolkas som lämningar till en närbelägen boplats.

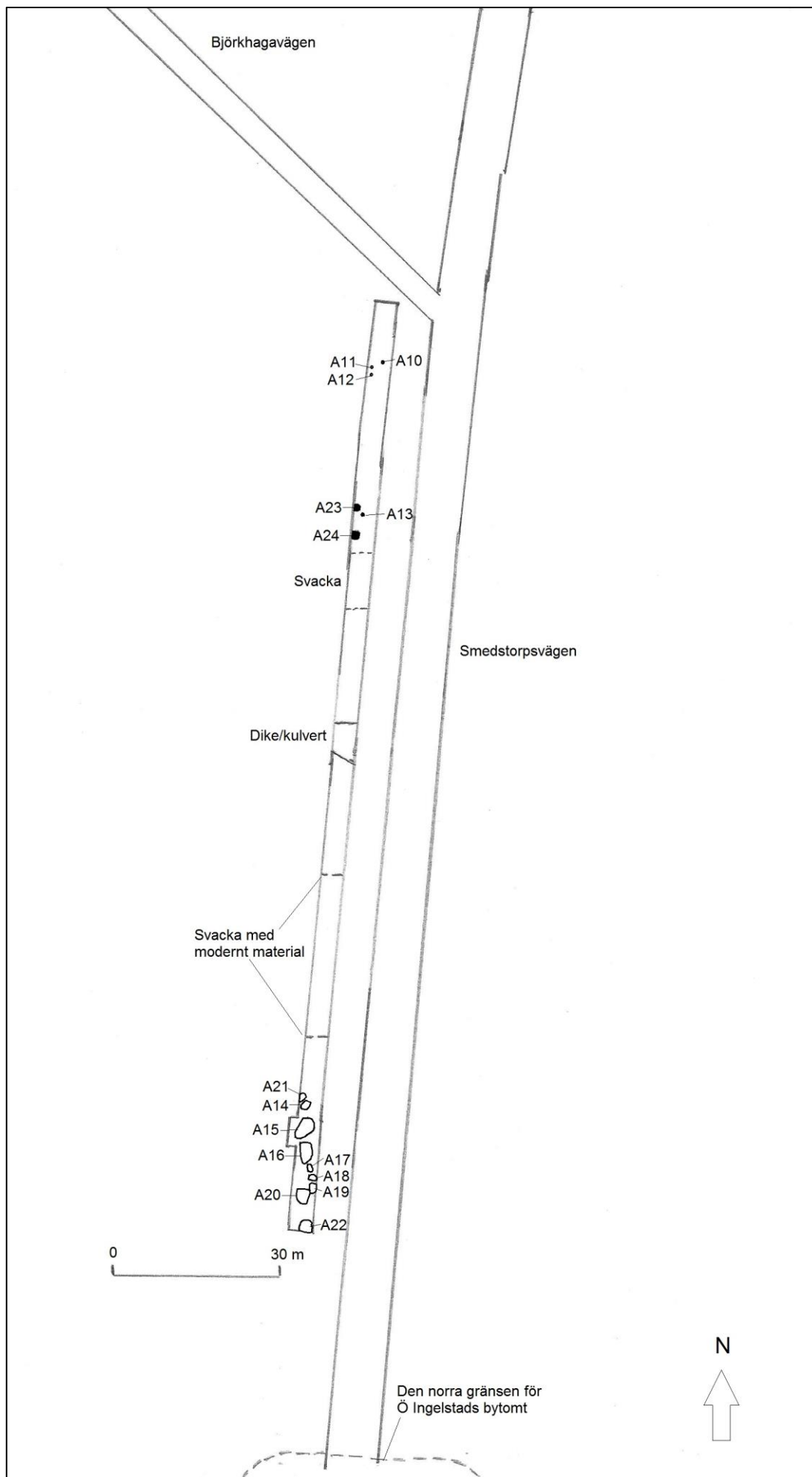
DELSTRÄCKA 2

Den andra delsträckan var ca 170 meter lång och ca 3,8 meter bred. Schaktet grävdes från avtagsvägen mot gården Björkhaga, vid Smedstorpsvägen, och söderut mot den norra gränsen för Östra Ingelstads bytomt. I den första delen av schaktet var matjorden ca 0,35 meter tjock, dock mycket nerkörd av jordbruksmaskiner och med plogspår i det leriga och siltiga underlaget.

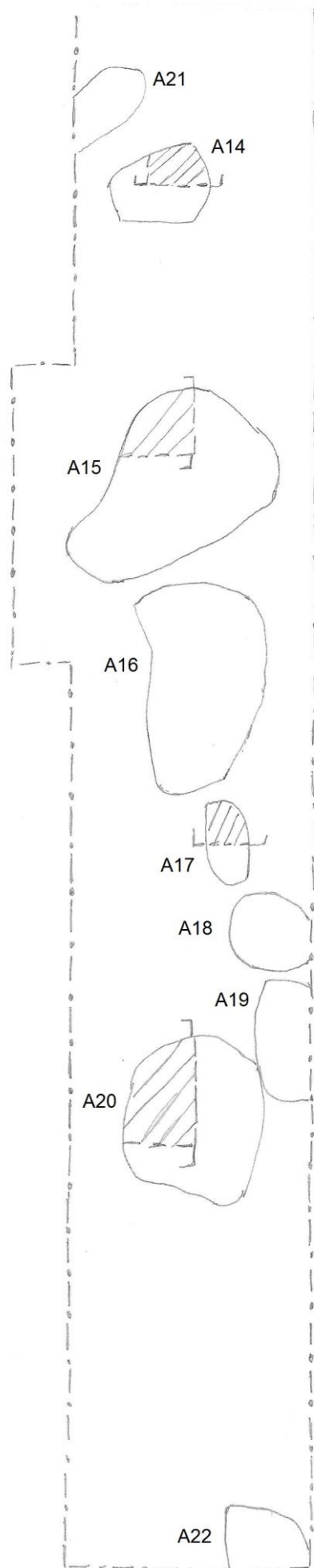
Mellan 46-57 meter från schaktets norra begränsning fanns en kraftig matjordssvacka. Mellan 77-83 meter fanns ett brett dike, möjligtvis en kulvert eller dränering. Ca 105-136 meter från schaktets norra begränsning var området igenfyllt med ett 0,6 meter tjockt lager med modernt material, bl.a. ett stort smitt spik och en hockeypuck. Sannolikt har här tidigare funnits en ursprunglig våtmark som fyllts ut i modern tid. Detta innebär att den ursprungliga topografin varit annorlunda tidigare. Mellan ca 120-144 meter från norr var matjorden dessutom ca 0,9 meter tjock. Mellan 138-145 meter från norr fanns ännu ett brett dike med matjordsfyllning. Även detta kan vara en modern dränering.

Stolphål och härdar

I början av schaktet påträffades fyra stolphål (A10-A13) och två osäkra härdar (A23 och A24). Tre av stolphålen (A10-A12) låg på samma yta, medan det fjärde stolphålet (A13) låg ca 23 meter söder om de andra stolphålen, i samma område som de osäkra härdarna. Ett av stolphålen (A11) var grunt och något osäkert, medan de övriga var tydliga. Närvaron av stolphålen och härdresterna i den norra delen av delsträcka 2 antyder möjligtvis en närliggande bebyggelse med oklar datering.

Figur 9. Delsträcka 2 med samtliga arkeologiska objekt markerade. Skala 1:1 000.

Gropar

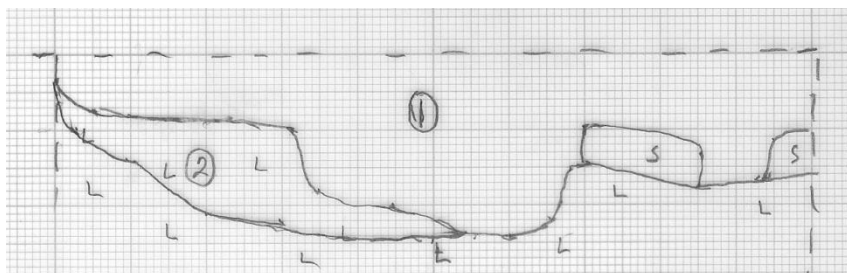
I slutet av schaktet, mellan 145-170 meter från schaktets norra begränsning och ca 40 meter från Östra Ingelstads bytomt, fanns nio gropar (A14-A22). Fyra av groparna (A14, A15, A17 och A20) undersöktes arkeologiskt utan att något fyndmaterial påträffades. I samtliga gropar utgjordes fyllningen av mörkbrun, något siltig humus.

Datering och tolkning

Då det inte påträffades några fynd i de grävda arkeologiska objekten kunde de inte dateras. Tre av stolphålen (A10, A12 och A13) i den norra delen av schaktet var tydliga. Dessa och härdresterna (A23 och A24) antyder möjligtvis en närliggande bebyggelse med oklar datering. Även groparnas funktion och datering är osäker, men troligtvis rör det sig om tidigmoderna lertäktsgropar. Groparna kan tolkas som en del av ett täktområde strax norr om Östra Ingelstad bytomt.

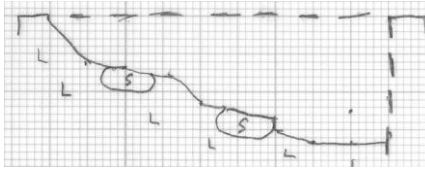

Figur 10. Gropen A20 i den södra delen av delsträcka 2. Foto mot öster. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

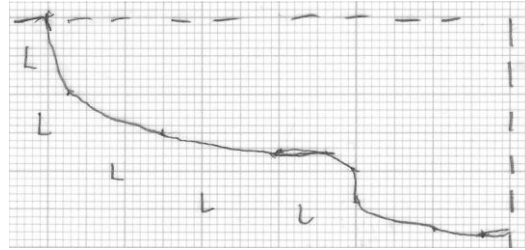

Figur 11. Gropen A20 i den södra delen av delsträcka 2. Sektion mot öster. Mått: 2,3 x 2,5 meter stor och 0,5 meter djup. Fyllningar: 1. Mörkbrun, något siltig humus med inslag av småsten och några större stenar. 2. Något humös lera/silt. Skala 1:20.

Figur 12. Gropar (A14-A22) i den södra delen av delsträcka 2. På figuren framgår vilka delar av groparna som undersöktes. Skala 1:100

Figur 13. Gropen A14 i den södra delen av delsträcka 2. Sektion mot söder. Mått: 1,8 x 1,3 meter stor och 0,33 meter djup. Fyllning: Mörkbrun, något siltig humus. Skala 1:20.

Figur 14. Gropen A15 i den södra delen av delsträcka 2. Sektion mot öster. Mått: 3,6 x 2,3 meter stor och 0,56 meter djup. Fyllning: Mörkbrun, något siltig humus med inslag av skiffer och lerlinser. Skala 1:20.

Tolkning och utvärdering

I såväl den södra delen av delsträcka 1 som i den norra delen av delsträcka 2 påträffades enstaka stolphål samt några oklara härdrester. Lämningarna är odaterade, men kan antydna närvaron av närliggande förhistoriska boplatser. I den mellersta delen av delsträcka 1 framkom tre gropar, där två av dem eventuellt kan vara recenta. Den tredje gropen kan möjligtvis vara en mindre lertäkt.

I den södra delen av delsträcka 2 påträffades nio gropar. Ingen av dessa kunde dateras, men troligtvis rör det sig om tidigmoderna lertäktsgropar. Groparna kan tolkas som en del av ett täktområde strax norr om Östra Ingelstad bytomt. Det är inte ovanligt att tidigmoderna lertäktsgropar påträffas i anslutning till medeltida och tidigmoderna bytomter. Vid undersökningar i t.ex. byn Fosie utanför Malmö framkom ett stort antal lertäktsgropar såväl utanför som inom bytomten (Jönsson & Kockum 2004, s. 155ff.).

De vid undersökningen påträffade lämningarna visar att även kommande markarbeten i området bör stå under antikvarisk kontroll.

Projektorganisation och kvalitetssäkring

Den arkeologiska förundersökningen inom fastigheten Ingelstad 10:23 m.fl. bedrevs av Österlenarkeologi med Lars Jönsson som ansvarig.

Lars Jönsson var projektledare och ansvarade för projektets genomförande och vetenskapliga kvalitet, samt kontakter med Länsstyrelse och uppdragsgivare. Han ansvarade även för rapportarbetet.

Referenser

Litteratur

Jönsson, L. & Kockum, J. 2004. *Öresundsförbindelsen. Fosieby 10. Rapport över arkeologisk slutundersökning*. Rapport nr 21. Malmö Kulturmiljö.

Nationalencyklopedin 1996. Östra Ingelstad. *NE VITRY-ÖÄ 20*. Höganäs.

Övrigt

Riksantikvarieämbetet, Fornminnesregistret Fornsök/FMIS

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer 431-3314-2013
Österlenarkeologis diarienummer ÖA 130005
Arkivnummer ÖA 130005

Län Skåne
Kommun Tomelilla
Socken Östra Ingelstad
Fastighet Ingelstad 10:23 m.fl.
RAÄ-nummer Östra Ingelstad 27:1

Ekonomiska kartans blad 615_44_00, 615_44_10
Koordinatsystem Sweref 99 TM
N koordinat 6155246
E koordinat 442594
M ö.h. 60

Fältarbetstid 2013-04-03–2013-04-19
Antal arbetsdagar 4
Antal arkeologtimmar 22

Exploateringsyta 6 400 m²
Undersökt yta 1 625 m²

Platschef Lars Jönsson
Personal Lars Jönsson
Uppdragsgivare Tomelilla kommun

LUHMnr:
Fynd:
Dokumentationsmaterial: 2 fältritningar i A3, minnesanteckningar samt digitala foton

Kostnader, arkeologi
Administration: 2 400 kr kr
Fältarbete: 10 800 kr
Rapport: 13 200 kr
Körersättning: 1 039,70 kr
Tryck av rapport: 800 kr

Österlenarkeologi

Rapporter 2013

1. Stora Köpinge kyrkogård. Dagvattenledningar runt kyrkan. FU år 2012. Lars Jönsson
2. Simrishamn. Fjärrvärmeledningar i Hamngatan, Skansgatan och Skepparegatan. FU år 2012. Lars Jönsson
3. Köpinge 15:29 m.fl. Spilltryck- och vattenledningar. FU år 2013. Lars Jönsson
4. Backen 1:51. Vik-boplatsen. FU år 2013. Lars Jönsson
5. Backen 1:52, Vik. FU år 2013. Lars Jönsson
6. Gamla Staden 2:3, Ystad. Uppförande av sophus. FU år 2013. Lars Jönsson
7. Vollsjö 31:178, Vollsjö gård. Anläggande av trapphus. FU år 2013. Lars Jönsson
8. Kyrkan 2, Skurups kyrka. Markarbeten i kyrkan. FU år 2013. Lars Jönsson
9. Ingelstad 10:23 m.fl. VA-utbyggnad. AU år 2013. Lars Jönsson